

Рецензенти:

Василь Шевчук, доктор історичних наук, професор, заслужений працівник вищої школи України, старший науковий співробітник Національної академії оборони України.

Світлана Гаврилюк, доктор історичних наук, професор Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Анатолій Цюсь, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Володимир Пилат, академік Міжнародної академії Козацтва, Президент Міжнародної Федерації Бойового Гопака, засновник стилю та Верховний Вчитель Бойового Гопака.

Петро Олешко, кандидат історичних наук, доцент, ректор Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти.

Володимир Пришляк, доктор історичних наук, доцент кафедри нової і новітньої історії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Середюк О.М.

С 32

Енциклопедія козацтва. Лицарі Сонця. / Середюк О. М. – 3-тє видання, доповнене та перероблене. – Київ : ФОП Стебеляк, 2019. – 488 с.: іл.

ISBN 978-966-1635-84-4

У лицарському поклоні перед портретом українського козака, що експонується в Музеї Історії сільського господарства Волині, шанобливо схилив голову гість з далекої Японії – Шихан Масахіко Танака. Що змусило знаменитого спортсмена (чорний пояс 8-й DAN) стати на коліно перед образом січовика?

Відповідь на це та ряд інших запитань дає книга. Хто такі козаки? Які їх звичаї і обряди? Яке було їх військове і бойове мистецтво? Йдеться не тільки про виховання й підготовку козака-воїна та відродження його в незалежній Україні, а й особливої касты – характерників. Автор аргументовано доводить, що «козак – не пияк».

Розкриваються утаємничені сторінки козащини, чого немає у поважних узагальнюючих виданнях з історії України. Книга відрізняється розкутістю думок, оригінальністю поглядів, цікавістю викладу і стане добрим помічником не лише для учнів і студентів, викладачів-істориків, а й для широкого кола читачів, хто забажає «вичавити із себе раба».

Так як з відродженням козацтва - відродиться і Україна.

УДК 93 (477) "16/17"

Всі права застережені. Жодна частина цього видання з будь-якою метою не може бути відтворена у жодній формі та жодними засобами, як електронними, так і механічними, включаючи фотокопіювання та запис на магнітний носій, якщо на це немає письмової згоди авторів.

ПЕРЕДМОВА

*«До зброї, козацтво, до зброї!!
Литаври на сполох гудуть,
Прокляті ординці грозою,
На землю Вкраїнську ідуть»
(З народної пісні)*

Слова пісні актуальні саме тепер, коли Російська Федерація порушила міжнародні і правові норми і вторглася на територію нашої स्वобідної держави. Відкрита військова агресія проти суверенної країни викликала «стурбованість» у всьому світі, який побачив, що Росія без жодного пострілу анексувала величезну територію суверенної держави, а трохи пізніше, розпочала відкриту агресію на сході України, створивши невеличкі, але агресивні дві квазі-держави.

Та це почалася не у 2013-14 роках. Росія уже понад 800 років веде війну проти України. Вона проходить у різних формах: відкрита і прихована війна, має інші назви: економічна, газова, ідеологічна, інформаційна, духовна. Тепер Росія нарешті скинула фальшиву маску «брата-слав'яніна», мирної овечки і показала своє справжнє звірине, агресивне обличчя. Час вибрала для війни вдало. Економіка – на «лопатках», у банківсько-фінансовій системі – повна дора, Збройні Сили України – демонтовані і майже роззброєні, внутрішні війська – деморалізовані. Президент – утік. Уряд щойно сформований, ще не освоївся в роботі, не організував вертикаль влади на місцях. Та й хто прийшов до влади? Цивільники і пацифісти, ліберали і демагоги.

А на місцях, у східних і південних областях підняли голови проросійські сили, так звана, «п'ята колона», прихильники «руського міра», які відкрито розпочали закликати перейти під юрисдикцію Росії, вчиняючи самосуди над євромайданівцями і вивішуючи триколірні прапори. Однак російські шовіністичні яструби прорахувалися. Весь народ України на другий день вийшов на майдани у всіх областях на багатотисячні мітинги в підтримку уряду своєї держави, готові зі зброєю в руках захищати свою територію, свободу і суверенітет. Захищати зі зброєю, а не палицями, якої, на жаль, у нас не було. Історія повторюється майже з точністю через сто років по тому. Я намагаюсь подати читачу лише факти, які виявляється, дуже вперта річ.

У 1917 році, понад сто років тому, на Україні також перемогла національна революція. Народ вибрав перший парламент – Центральну Раду на чолі з Михайлом Грушевським, секретарем – Володимиром Винниченком. Але будучи соціалістами, вони відразу оголосили, що нам армії не потрібно, воювати ми ні з ким не збираємося, проголошуємо нейтралітет і т.п. У своїй програмі проголошували: «...скасування постійної армії і заміна її народною міліцією; вирішення справи війни референдумом...». При цьому навіть видали три Універсали, у яких відкрито закріпили, що Україна, «не одділяючись від усїєї Росії, не розриваючи з державою російською, хай народ український на своїй землі має право сам порядкувати своїм життям...», проголошує Українську Народну Республіку. Тобто, лише куцу автономію. Яке холуйське приниження зазомбованих малоросів!.. У 1917 році на одному із мітингів у Києві біля будинку М.Грушевського маси українських патріотів вигокували гасла: «Слава Україні!». А його власник М.Грушевський відповідав: «Да здравствует демократическая Россия!». Але і цього виявилось замало для новоспеченої більшовицької влади. Ленін пояснював Каменеву: «Давайте мы, великороссы, проявим осторожность, терпение и т.п. и понемножку заберем опять в руки всех этих украинцев, латышей...».

І почав потихеньку забирати. Спочатку, 12 грудня 1917 року в м.Харкові Ленін організовує бутафорну із більшовиків-космополитів (п'ятої колони), так звану, радянську владу – «Рабоче-крестьянское правительство Украины». На кого це «правительство» могло спиратися? Лише на багнети російських більшовиків. Після нахабних ультиматумів до Центральної Ради, Ленін розпочинає відкриту агресію проти України. Він направляє туди каральну армію під командуванням Серго Орджонікідзе, Антонова-Овсієнка, а потім полковника Муравйова. Чисельність їх була незначною, але і ту навалу червоних «босяків» не було кому зупинити, розбити і знищити. «Відсутність у Центральній Раді мілітарної сили, - писав член Центральної Ради П.Христюк, - що б могла стати супроти війська Совітської Росії, Народних Комісарів в поході проти самоопреділення України...» спричинила створення хаосу, громадянську війну і руїни.

В умовах громадянської війни, наростаючої воєнної конфронтації з урядом Радянської Росії Центральна Рада робить останню спробу втримати владу четвертим Універсалом. Вона проголошує 22 січня 1918 року незалежність Української Народної Республіки: «Віднині Українська Народна Республіка стає самостійною, від нікого незалежною, вільною, суверенною Державою Українського Народу». Нарешті розродилася ліберальна демократія України. Та час згаяно. Армія розпущена. Єдиного авторитетного Провідника нації – немає. Понад 300 тисяч українізованого війська, вишколених на фронтах Першої світової війни, які підняли жовто-блакитні прапори УНР, готові були йти і захищати молоду

Проголошення III Універсалу Української Центральної Ради 20 листопада 1917 року в Києві на Софіївській площі. У центрі – Симон Петлюра, Михайло Грушевський, Володимир Винниченко – соціалісти-паціфісти.

Українську державу. Майже весь Чорноморський флот також підняв жовто-блакитні знамена. (Про це мова далі). Та соціалісти Грушевський і Винниченко були іншої думки і поглядів.

Без України голодна Росія не змогла втриматись довго і тому мертвою хваткою вчепилася за життєсполучну артерію свого сусіда. 15 січня 1918 року російський Радянський уряд (Раднарком) видає декрет про організацію Робітничо-селянської Червоної Армії (РСЧА). Запам'ятаймо: не 23 лютого, а 15 січня!

РСЧА насправді створена Леніним та Троцьким для вторгнення в Українську Народну Республіку, соціалістичну за змістом соціальних завдань і демократичну за свободою волевиявлення. Я не випадково виділив «вторгнення», бо це була пряма агресія, інтервенція у незалежну самостійну державу. Загарбники

поводилися як жорстокі окупанти. Перед їхніми «подвигами» бліднуть «заслуги» попередніх окупантів нашої Вітчизни: від Андрія Боголюбського і Петра I до турків з татарами. Більшовицькі «брати» навіть не приховували мети – вони прагнули окупації України. «Помните также, что так или иначе, а нам необходимо возвратитъ Украину России. Без Украины – нет России, - повторював Лейба Троцький агентам-агітаторам, яких відправляв для здійснення диверсійних актів. – Без українського угля, железа, руды, хлеба, соли Черного моря Россия существовать не может: она задохнется, а с ней Советская власть, и мы с вами. Знайте, что для достижения намеченной цели все средства одинаково хороши». Слова більшовицького комісара Троцького виголошені майже 100 років тому, актуальні і на сьогоднішній день.

8 лютого 1918 року Муравйов вступив до Києва, де почався червоний терор.

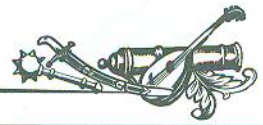
Усі багатотисячні людські жертви, вчинені російськими більшовиками в Києві, трапилися через безглузду і подекуди зрадницьку політику діячів Центральної Ради.

Діючи за соціалістичними гаслами, політики Центральної Ради в 1917 році перешкоджали спробам тверезих політиків, зокрема С. Петлюри і П.Скоропадського створити українську армію. Крім того, в Центральній Раді за оборону відповідали люди, які були тісно пов'язані з Москвою, за деякими даними, агентурно (Порш та інші). Через це всі спроби організації та самоорганізації Українського війська гасили «згори». Було свідомо припинено бурхливе зростання Вільного козацтва, яке об'єднувало десятки тисяч боездатних козаків у регіонах. Фактично, це була зрада.

Голова Центральної Ради М. Грушевський - геніальний історик, науковець, але бездарний політик, далекий від реальних подій. Він у тиші кабінету міг ночами писати про минуле, але не міг швидко визначитись і рішуче діяти у щоденному і бурхливому житті. А воно вимагало стійкості, рішучості, волі і національної гордості, сміливості і впевненості у своїй правоті. Не в ті сани хлопці сіли!..

Якби честолюбивий і гордий, шляхетний і мужній генерал П.Скоропадський не подав у відставку 26 грудня 1917 року, про що потім до кінця днів своїх жалкував, то його 60-тисячний кінний корпус легко міг відбити всі агресивні атаки російських агресорів. Тоді Україна пішла б іншим шляхом. Не було б і героїчних Крут, крові і руїни у громадянській війні. Не було б і «червоної окупації», і Голодомору, і репресій 30-х років, і багато чого іншого. Україна тоді б мала розвиток як Польща і Фінляндія, Прибалтійські республіки. Але в істориків не прийнято говорити в умовному часі: «якби» та «коли б»...

Фатальні помилки соціалістів Центральної Ради, а вірніше - зрадництво, обернулися для України справжньою катастрофою. Уже пізніше С.Петлюра напише: «Не такі страшні московські воші, як українські гниди». А сучасний

«Державотворення». Худ. Олексій Кулаков.

філософ і письменник Олесь Воля висловився ще влучніше: «Розумні слабаки – найпідступніші руйначі влади».

Але історія вчить тому, що нічого не вчить владних авантюристів. Проте дуже жорстоко карає за невивчені уроки. «Historia est magistra vite!»- говорить віковична мудра приказка. «Історія – є вчителька життя!». І незнання історії не звільняє від відповідальності. Це варто пам'ятати всім, хто клянеться на Біблії, хто дає клятву народу.

Сучасні «розумні слабаки», як президент П.Кравчук, Л.Кучма та два Віті, чи то цілеспрямовано, чи то з невігластва, як двієчники від історії, планомірно розвалювали та знищували боєздатність Збройних Сил України під виглядом, так званого, реформування. Україною правили ті, яким вона зовсім була не потрібна. Складається враження, що наші экс-керманічі були ніби резидентами іноземних розвідок, які робили все, щоб Україна втратила обороноздатність, щоб літаки не змогли піднятися в повітря, кораблі – вийти в море, ракети – влучати в ціль, а вояки - виконувати військовий обов'язок. Уже тепер, після перемоги Майдану, ми дізнаємося із ЗМІ, що навіть Міністерство оборони України очолювали громадяни... Росії.

На мою думку, це повинно кваліфікуватися, як державний злочин: знищувати у 90-х роках ядерний щит України - третьої держави світу за ядерним потенціалом, під гарантію безпеки... Росії. Можна було ліквідувати стратегічні ядерні боеголовки, але залишити хоч тактичні, для оборони, як стримуючий фактор.

Так ні. Все порізали, все понищили. А що не змогли, то передали «братньому народу – Росії». Якщо вони забули свою історію, бо вчили її за «Кратким курсом історії КПСС», то де були РНБО, радники, підрадники, які повинні були нагадати першим особам прості і гіркі факти історії. «Про військові вправи громадян треба турбуватися не заради того, щоб когось поневолити, а заради того, щоб самим не стати рабами», - вчив своїх учнів царів Арістотель.

Адже московщина ніколи для нас не була братом. Починаючи з 1654 року, відразу після Переяславської угоди, у всіх містах Гетьманської України почали насаджуватись московські гарнізони, які утримувались за рахунок місцевих жителів. На вимогу московського царя Петра 1-го Мазепа мусив відправляти тисячу козаків для будівництва на болотах Петербурга. А коли гетьман повстав проти деспотії і тиранії царя за свободу і незалежність України, був підданий анафемі і проведено небувалий терор проти козаків. Досить згадати столицю гетьманської держави Батурин, де вчинено справжній безпрецедентний геноцид проти мирного населення. Перегляньте хоч унікальну монографію Павла Штепи «Московство», то можливо тоді, хоч вам Правда скине «рожеві окуляри».

Уроки історії повчальні.

Наші предки з молоком матері всмоктували природну істину, що «Свобода тримається на вістрі списа». Вони знали, що «береженого – Бог береже, а козака – шабля стереже».

Ця древня мудрість була закладена в генах пращурів і передавалася з покоління в покоління. Тому, що знали: сильних поважають, а слабким співчують. Бо сила Закону в тому, що він служить Силі. Отже, й порох завжди тримали сухим.

Про молодь – золотий фонд кожної нації, дбали особливо прискіпливо. Хлопчиків виховували в душі лицарської відваги, охоронцями своєї землі. Тобто воїнами. Ініціації над ними проводили уже на третій день після народження, потім в три роки, сім і в шістнадцять. Кожний юнак міг вправно фехтувати, влучно стріляти і «реп'яхом» на коні сидіти. А воїн – завжди належав до вищої касті у суспільстві (з чотирьох), який піднімався над шудрами і вайшами. Воїни-кшатрії стояли лише нижче брахманів-волхвів і жреців. Після фізичної і духовно-енергетичної досконалості деякі з них також могли перейти у стан брахманів.

Отже, щоб перейти до стану воїна, потрібно було неабиякі зусилля прикласти в психофізичному плані. Зате охороняти свою землю, Батьківщину – було найсвятішим обов'язком. З давніх-давен наші предки називали захисників батьківщини «Лицарями Сонця», «Лицарями Правди й Добра». Саме слово «лицар» розшифровується як «лице - Сонця», тобто лиц-ар, що означає світлий, правдивий. Праведний шлях наших лицарів неодноразово розвіював орди шахраїв і лихварів, грабіжників і окупантів України. Тисячі лицарів стали національни-

ми героями. Про них складено безліч дум і пісень. Вони стали яскравими прикладами героїства і відваги для наступних поколінь. Тому що правдолюбство і правдоборство – ось їх першовизначні рушії.

Це князь Святослав-Хоробрий, якого сучасники по праву називали - Святославом-Завойовником. За висловом М. Грушевського, це був «козак на престолі». За його коротке князювання (939-973) Київська Русь простяглася від моря до моря. Як нині співаємо у Гімні: «Встанем, браття, всі до бою, від Сяну до Дону...». Варто було б Путіну і К0 прочитати біографію князя та дізнатись про його військові звитяги, перш ніж розкривати рота про Крим та Севастополь.

Кожна вільна людина, як у Київській Русі, так і в Козацькій Республіці мала право носити зброю. Тільки три стани в суспільстві були позбавлені такого привілею. Це – раб, божевільний та іноземець! Таку ж аксіому системи виживання я випадково прочитав у цікавій книжці Віктора Суворова «Кузькина мать. Хроника великого десятилетия», (Видавництво «Дів», Харків, 2011, С.62.). Ось що він пише: «...так повелося з прадавніх часів: вільна людина – це той, хто озброєний. У багатьох країнах мати зброю заборонялося божевільним, інородцям і рабам. А в царській Росії навіть інородці зі зброєю ходили... Тільки рабам у будь-яких країнах і в усі часи забороняли мати зброю.

І радянські громадяни зброї не мали. І громадяни вільної Росії теж.

Громадяни вільної Росії до якої категорії себе віднесете? До інородців чи божевільних?.. А ще рабами».

Мені стало приємно, що наші погляди збіглися, хоча ми ніколи не зустрічалися. Відомий письменник і екс-розвідник ГРУ колишнього ССРСР, виразно і ясно обґрунтовує цю позицію, що «кожна вільна людина мала право носити особисту зброю». Я навіть знайшов документ, що в епоху Середньовіччя магістративна влада карала міщан, які виходили в місто без зброї.

Тепер давайте задамо собі питання: а до якого стану МІІ відносимся, хоч називаємо себе вільними громадянами? Де-факто – нібито й вільні. Проте залежні від чиновників як місцевої, так і центральної влади. Залежні від грабіжників і бандитів, які озброєні лізуть до нас, мов до себе додому. Ми – і не раби, і не є вільними... Мене дивують заклики у ЗМІ, де органи МВД оголошують: «Місячник здачі зброї»... А потім у захваті звітують, що було вилучено у громадян і здано стільки-то тисяч різної зброї. Тим самим підкреслюють, в якому ми стані перебуваємо. Так само чинили самодержці Росії ще 350 років тому.

Після зруйнування Катериною 11 Запорізької Січі було введено заборону на зброю, бо козаків-воїнів цариця намагалася перетворити в рабів-кріпаків. Російські більшовики також ввели сувору заборону на особисту зброю. Свої репресивні органи – ЧК, ГПУ, НКВД, «красную гвардію» вони озброїли до зу-

бів, які з перших днів жовтневого перевороту розпочали криваві репресії проти власного народу. Таким чином, весь народ влада тримала у «ежових» рукавицях, перетворивши країну в «лагер», хоч і назвала соціалістичним.

Отже, народ – беззбройний, беззахисний від озброєних бандитів, грабіжників, окупантів, а влада в особі міліції, прокуратури і суддів не забезпечує їм повноцінного захисту. Тому народ України повстав за гідність і волю, за свободу і честь. Прикро і боляче було захисникам Майдану, коли їх, мирних мітингувальників розстрілювали, мов куріпок на полі, а вони не мали чим боронитись. З палицею та дерев'яним щитом проти вогнепальної зброї нічого не вдієш. А якби була і у майданівців відповідна зброя, то і жертв стільки не було б. Тоді б подумали «беркутята» та снайпери, чи варто їм захищати ті «золоті унітази», коли і вони можуть стати жертвою захисників Євромайдану.

Тепер, коли Майдан переміг, коли Правда та Воля перемогла, коли почалася люстрація суспільства проти глобальної корупції, варто і нам повернутися до козацьких часів. Адже вся Україна була покозачена, в тому числі і Волинь. **«Козацька нація, найдивовижніша нація у світі»**, - за визначенням французького філософа і поета ХУІІІ ст. Вольтера, - негайно повинна повернутися до витоків своїх прашурів, знову стати вільною і незалежною. А вільна людина має право носити особисту зброю. Зброю, яка здатна захистити не тільки особу, а й свою хату, матір і Батьківщину від агресора і окупанта.

Наляканий обиватель заперечить: «Так ми один одного перестріляєм!». Не бійтеся. Цього не станеться. Наведу лише приклад однієї розвинутої європейської держави - Швейцарії.

Багато нешвейцарців чомусь вважають, якщо Швейцарія – країна нейтральна, то й армія їй не потрібна. Але самі швейцарці так не думають, тому Швейцарські Збройні Сили є другою найкрупнішою армією в світі в пропорціях до розміру населення (пальма першості належить Ізраїлю). Вся країна стає армією. В кожного дієздатного чоловіка під ліжком лежить автомат або кулемет, камуфляж і сталева каска.

Існує навіть вираз – «Швейцарія не має армії. Швейцарія сама є армією». Мабуть, швейцарці резонно вважають, що «паперовий» нейтралітет – штука ненадійна; їм куди ближче до душі озброєний (бажано до зубів) варіант.

Швейцарська ідея нейтралітету полягає в тому, що ця країна не збирається нікого атакувати, не братиме участь в так званих «поліцейських акціях» (у миротворчих місіях Швейцарія брала участь – у Боснії і Герцеговині та в Кореї), не вступає у жодні союзи і захищатиме себе сама, – а для цього потрібна потужна армія.

Швейцарська оборонна стратегія заснована на «принципі дикобраза»: при небезпеці згорнутися в клубок і нащепити голки, тобто зробити так, щоб

ЗМІСТ

Передмова	5
Розділ 1. Хто такі козаки?.....	21
Розділ 2. Характеристика запорізького козака	57
Розділ 3. «Оселедець» – козацька зачіска.....	67
Розділ 4. Козацьке побратимство	77
Розділ 5. Козак і кінь	83
Розділ 6. Як одягалися запорожці.....	89
Розділ 7. Школа лицарства й відваги.....	97
Розділ 8. Козацька республіка	113
Розділ 9. Військове та бойове мистецтво козаків	141
Розділ 10. «Господарі ночі» (характеристики)	181
Розділ 11. Український Тамерлан. (Про Івана Сірка)	209
Розділ 12. Козак – не пияк	223
Розділ 13. Покарання у козаків	239
Розділ 14. Козацьке «фермерство»	247
Розділ 15. Особливості січової кухні	255
Розділ 16. Козацька медицина	273
Розділ 17. Козак і кобза	281
Розділ 18. Козак і жінка	307
Розділ 19. Берестечко. Козацька слава чи могили	339
Розділ 20. Подвиг і трагедія Батурина	351
Розділ 21. «Задали свою матір власними руками». Зруйнування Матері-Січі та оборона Азова	367
Розділ 22. Чому поклонився японський каратист українському козаку	395
Розділ 23. А ми тую козацьку славу повернемо... ..	403
Міжнародна федерація Бойового Гопака	408
Всеукраїнська федерація «Спас»	416
Центр козацького характерництва	426
«Триглав»	434
Козацьке Стрілецьке Братство	435
Громадська організація «Козацько-історичний курінь « ЧОРНА РАДА»	443
Відродження касти воїнів - ГО «Школа козацького гарту»	446
Характерник Костя	458
Розділ 24. Утаємничені сторінки козаччини	461
Післямова	478
Про автора	483